

ВЕСЕЛИНА ВАЧКОВА

БЕЗСМЪРТИЕТО

ДАДЕНОСТ, НАДЕЖДА,
УЧЕНИЕ

СОФИЯ, 2021

БЕЗСМЪРТИЕТО: ДАДЕНОСТ, НАДЕЖДА, УЧЕНИЕ

© 2021, Веселина Вачкова – автор

© 2021, Велика Ложа на Старите Свободни и Приети Зигари в България – издател

Ганка Коева – коректор

ISBN - 978-619-91948-0-5

Всички права запазени.

Нито една част от това издание не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изрично писмено съгласие на издателя.

Книгата е странирана с шрифтови начертания българска кирилица HS Warnock Bg.
Печат и книговеждане – Мултипринт

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение	7
Предговор от издателя	12

I. МИСТЕРИИТЕ – ВЯРАТА НА ПОСВЕТЕНИТЕ

Какво е мистерията	15
Мълчанието	18
За символите	22
За някои елевзински мисти	24
Значимостта на ритуалите	27
Известното за Елевзинските мистерии	31
Накратко за светите места	47
За властта и знанието на посветения	51
Пътища на знанието: Дървото и Лабиринтът	54
Траектории на предаването на незнание	61

II. МИСТЕРИИТЕ СРЕЩУ ЗАБРАВАТА

Мистериалното знание – припомняне на забравеното?	67
„Не бой се, малко стаго, защото Отец ви благоволи да ви даде царството“ (Лука 12:32)	74
Мотивите на мълчанието или: отново за жестовете на Кука, Ива и Ми	95
Мисията на Светия Дух	102
Предизвикателството на 13-ия апостол	103

III. ТЯЛОТО – „ТЪМНИЧЕН ЗАТВОР“ ИЛИ „ИЗБРАН СЪСЪД“ НА ДУХОВНОТО

(За всеки историк...)	117
Оживяващите кости	124
Вирусът на смъртта	126
Временно блокиране на тлението чрез „рестарт“	132
Тайнството Кръщение	164
Водата – амбивалентен символ на живота	174
Водата – изобличаваща и оневиняваща	183
Кръщението – хилядолетна традиция с десетки лица	188
Кръщението – неволеви и неинтелектуален акт	195

Послеслов от издателя	214
-----------------------------	-----

БЕЗСМЪРТИЕТО – ОПИТОМЯВАНЕ НА ПРИРОДАТА ИЛИ САМООПИТОМЯВАНЕ НА АЗ-А

ВЪВЕДЕНИЕ

Модерният човек обикновено е категорично убеден в истинността на знанията си за света, но силно се колебае относно верността на познанията за собственото си минало.

Още в далечното начало на XVIII в., възмутен от египетските жреци, които компенсирали комплексите си с добавяне на 3000 години история към списъците на фараоните, сър Исак Нютон пише „Поправена хронология на древните царства“. Динамиката на тези съмнения, изразявани и преди, и след Нютон, е пропорционална на усъмняването първо – в религиозната догма за Сътворението, а след това – и в научната догма за Еволюцията. Друг е въпросът какво точно винаги се е разбирало под „минало“ (а оттам – на настояще и бъдеще) на човека. Един съвсем бегъл поглед върху оценяваните като най-революционни и четени най-масово в световен мащаб модерни изследвания по темата би могъл да даде отговор на този въпрос.

В „Sapiens. Кратка история на човечеството“ Ювал Харари с искрено и някак доста лично оскърбление доказва факта, че житото е култивирало човека, а не обратното. Някак му е срамно и че Разумният човек, мечтаейки за „пиле, едновременно тлъсто и бавно“ не се е задоволил да фантазира, а е създавал такова. „Тлъстото и бавно пиле“ за нещастие се е възползвало от човека точно толкова, както и дивият лимец, превърнат от хората във високопродуктивно жито. Ако беше прогължил анализа в същата посока, Харари сигурно би могъл с още по-голямо огорчение да констатира как гори камъните (а особено – силицият/кварцът) нагло са изиграли човека. Те са намерили у Sapiens-а добро товарно животно, което да ги разхожда с километри и да им се кланя под формата на идоли като на всесилни богове. Впрочем не е изключено ситуацията да е отчасти такава. Рудолф Щайнер в „Смъртта като преобразуване на живота. 24 лекции“ подчертава изрично, че близо половината от нужните на човека компоненти, вкл. въздухът, съдържат силиций. Подобно обстоятелство, гори и без последвалото епохата на Щайнер „силицизиране“ на нашия свят доказва жизнената зависимост на човека от въпросното „мъртво вещество“. Вярно е, че никой не вижда

драма в това. Рутинно наричаме края на миналия и началото на сегашния век „Силициева ера“. Тя е просто следващ етап, през който ползваме за основните си уреди не камък, желязо и т.н., а кварц, и прогнозираме как занапред ще разширим приложението му в икономиката (Paul Siffert & Eberhard Krimmel, “Silicon: Evolution and Future of a Technology”). Не по-малко вярно е обаче, че силицият може би с особено силни основания може да се счита за поредното мечтано и опитомено „млъсто и бавно пиле“, способно да върне услугите на човека с непогозирана злопамятност и... каменно сърце (вж. последно Христо Буковски, „В захвата на прикритата цивилизация“).

Генетиците, чиято арогантност учени като Харари открито презират, не изостават в търсенето на истинското минало на човечеството. В „Седемте дъщери на Ева“ Брайън Сайкс разглежда не само генотипа на седемте европейски прамайки (в световен мащаб според него прамайките са 33). Сайкс се опитва в белетристичен стил да опише чертите, характеристиките и съдбите на европейските Евини потомци. В смесването на стиловете, жанровете и компетенциите няма нищо лошо. То дори е естествено, особено когато се говори за Европа, широко боравеца с термина Постмодернизъм. Проблемът не е и в спорната умелост на авторите да използват данни от други научни области или да жонглират с популярен език върху острието на академичния бръснач (и обратното). Той не е дори във факта, че изглежда всички автори, които не са открити езотерици (определение, между другото, доста смущаващо), са верни последователи на еволюционизма. Липсата на разнообразие в гледните точки е досаден недъг, който винаги е съпътствал макро общностите, а ние живеем в т. нар. глобален свят (още едно смущаващо определение). Истинският проблем е в изумителната ограниченост на целите, които се поставят след (а не преди!) влагане на колосални усилия и често още по-колосални средства. Например генетичните изследвания, приложени в историята, дават възможност на всеки срещу сравнително скромна сума да се сдобие с лично родословно дърво и да разбере коя точно от седемте Евини дъщери е неговата прародителка. Човек неволно

остава с впечатлението, че често авторите на текстове и проекти залагат на атрактивни заглавия и са наясно с неточностите в тезите си едва ли не още докато работят над тях. Особено красноречив пример в това отношение е „Краят на историята и последния човек“ на Френсис Фукуяма – друг световен еволюционистки бестселър от края на миналия век, но в сферата на политическите науки. Същинският проблем при тези изследвания е, че те задоволяват интереса не към индивидуалната човешка съдба, а този към „наистина истинското“ минало и хипотетичното бъдеще на човешкия род. Насочени са към маса и масовия пазар, като неизбежно са в унисон с изискванията на възможно най-масовия вкус – този, който волно вирее във всички точки на глобалния свят.

Донякъде сходен е подходът и в някои особено дълбоки и проникновени трудове, чиито автори определено не са склонни да вярват, че миналото ни прозира сред еволюционните клони на шимпанзетата. Такива са например „Богословие на литургията. Сакраментални основания на християнския живот“ от католика Йозеф Ратцингер и „Господарят на елементите. Природните същества от гледна точка на християнството“ на протестанта Бастиан Бан. Въпреки огромната личностна и методологична разлика помежду им известни богослови търсят едно и също – възможния правилен път на общочовешкото развитие, т.е. предлагат една „масова рецепта“ за човешко усъвършенстване.

Тези въвеждащи гуми бяха необходими по две причини. На първо място, те очертават адекватния контекст на настоящата книга. На следващите страници читателят ще тръгне по един път, който, въпреки многобройните си меандри и връщания, е насочен напред – т.е. един вид еволюционистки – към (отново) разбирането на тайната на безсмъртието.

На второ място Въведението цели да отличи „Безсмъртието“ от споменатите и много други изследвания; тук, както и нататък се цитират само автори и заглавия – посочването на страници и т.н. неминуемо ограничава и манипулира читателя.

Когато се пише не за историята на..., а за диалектичната връзка живот-смърт, сред авторите няма „почетни дилеманти“ (така снизходително е наречен Нютон за двайсетгодишния му труд върху „Поправената хронология“). Хубаво е, ако авторът е изкушен в науката богослов или историк, особено чувствителен към преходните състояния в човешкия живот. Такива са цитираните богослови, както и историкът Филип Ариес, може би най-добрият изследовател на човешките реакции към смъртта („Човекът пред смъртта“, т. 1-2). Всеки човек обаче е уникален експерт в областта на собствените си страхове/надежди около смъртта. Разбира се, „масови рецепти“ за живеене и посрещане на смъртта е имало още от времето на неандерталците. Те са предлагани от митовите, после от религиите, сега от науката, а като цяло са приемани масово и с вяра, и са описани в многобройни, често многоотомни исторически, богословски, философски и антропологически трудове върху представите за Отвъдното. Не стоят така нещата с „рецептите за безсмъртие“. Книгата пред вас ако не даде обяснение, то ще събуди известни догадки по въпроса защо при медитациите върху безсмъртието не могат да бъдат давани никакви рецепти, камо ли „масови прогнози и съвети за профилактика“.

Накрая искам да благодаря от цялото си сърце на няколко личности, без чието вдъхновение, помощ, критики и настояване излизането на тази книга едновременно щеше да се случи скоро. Темата е меко казано свърхзагължаваща и респектираща, а разглеждането ѝ в малък и по възможност популярен текст – голямо предизвикателство.

Като историчка, ще започна от началото. За мен бе голям шанс, че покрай обичта на проф. Христо Тодоров към Киркегор разбрах още в гимназията, че „И смъртта не е болка за умирање“. Изключително съм задължена на проф. протопрезвитер Николай Шиваров, от когото още в студентските си години научих как Свещеният текст може да бъде четен и разбираан правилно: това може да се постигне по много начини,

но само при едно условие – човек първо трябва да се научи как не трябва да се чете Свещен текст.

Сърдечно благодаря на отец г-р Людмил Петров, г-р Иван Драгоев и г-р Христиан Вачков, които четяха книгата паралелно с писането ѝ. Людмил предпазваше текста от догматични отклонения, Иван – от прекален клерикализъм, а синът ми Христиан внасяше охлаждащ скептицизъм там, където орфико-християнските ми възгледи наклоняваха към жизнерадостен позитивизъм.

Накратко, ако книгата ви харесва, то е защото съм имала и имам много добри учители и безценни приятели. Ако не ви харесва, причината е или в моята интерпретация, или във факта, че тя не е точно вашият тип пътеводител в света на мистериалното.

Признателна съм и на Александър Лазаров за първоначалния му заразителен ентузиазъм една въздълга моя лекция да бъде превърната в кратка книга. Това беше конкретният импулс да напиша „Безсмъртието“ – тема, върху която работя от времето на магистърската ми теза, центрирана около крайно противоречивия въпрос за смъртното наказание в Библията.

Вярвам, че усилията на всички ни са били за Добро. Що се отнася до отпечатването на изследването от Великата Ложа на Старите Свободни и Приети Зигари в България, то едва ли би могло да намери по-подходящия си Издател.

Доц. г-р Веселина Вачкова

Институт за исторически изследвания към БАН
Директорка на ИМ, Перуцица

I. МИСТЕРИИТЕ – ВЯРАТА НА ПОСВЕТЕНИТЕ

КАКВО Е МИСТЕРИЯТА

Когато се говори за мистериални учения и култове, най-важно е нещата да се поставят на ясна терминологична основа. За съжаление точно тази терминологична прецизност обикновено отсъства дори в изследвания, които претендират за максимална точност в детайлите.

Когато се говори за мистерии и ритуали, често не се прави разграничение между двете или се прави разграничение, което тотално няма общо с историята на тези понятия. Какво означава мистерия? Мистерия е таен ритуал, пресъздаващ тайно учение. Във всички мистериални учения има две части – едната е видимата, онази, която ще стане известна като Малък ритуал или като Малки мистерии и друга, която е онази, скритата част – същински мистериалната, Големата мистерия.

Св. Сократ, стенопис в църквата „Рождество Богородично“, Арбанаши.

Колко далеч трябва да стигне самоотричането на един посветен? Може би до Платоновото отричане, до самоизличаване. В неговите философски Диалози няма учителят Платон, а учителят Сократ. Това велико постижение да говориш без да говориш, това мълчание, разбира се, не е постижимо за всеки. Всеки, тръгнал по пътя на просветлението, обаче, е длъжен да култивира способността не само да слуша и учи, а и да мълчи.

В същността си всички мистериални учения изискват от последователите си духовна и телесна чистота, постоянно усъвършенстване на ума и чувствата. Това е причината рано или късно всички велики посветени да бъдат приемани като „свои“ от тръгналите по техния път. Иначе казано, Платон и Максим Исповедник не трябва да се сравняват. Трябва да се четат с необременено от прегразсъбъщи съзнание. Дори само вегетарианството и/или безбрачието, дори да са временни обети, прави двамата посветени по-близки помежду им дори никога да не са се срещали. Прави ги и различни от всички останали хора, дори да са живели десетки години с тях. Накратко, Мистериалният култ нарушава роговата зависимост. В Елада Мистериите създават гражданска общност. Без този процес идеалът за гражданско общество би бил немислим. Мистериите унищожават традиционните социални връзки. По-точно казано, те пренареждат връзките и йерархиите в обществото. (Иван Драгоев, Мит и идентичност или защо Егип няма комплекс?; Жак Елюл, Униженото слово; Jean-Pierre Vernant, Mythe et Religion en Grèce ancienne). В повечето случаи създават общности, които просто се подчиняват на свой морален кодекс, който, ако се налага, игнорира всички други морални кодекси. В това число, ако говорим за съвременните западни мистериални общества, нарушават кодекса и на гражданското общество.

МЪЛЧАНИЕТО

Самата гума мистерия произлиза от едно състояние, което трудно може да се обясни, без да се покаже. Думата мист (мистерия) идва от глагола „мюо“ (μύω). Мюо е комплексно действие, при което си затваряме очите, устата и ушите. Да, точно заради това мистикът ходи, например, с качулка. Той не гледа този свят. Този свят е онова, което му дава грешната информация. Не може, търсейки логиката в този свят, да стигнеш до онова, което мистерията ти дава. Мистерията дава освобождение точно от тези неща. Мистерията, ако използваме Платоновата символика, е загърбване на сенките в пещерата и обръщане към заслепяващия огън на Истината.

Мюо е мълча, мижа и не слушам. Посветеният е този, който е с покрита глава и лице. Когато видим Херакъл вместо с боздуган и лъвска кожа, с покривало, това е посветеният Херакъл. Точно този посветен Херакъл, а не сластолюбивият супермен (и Зевсов син), ще стане Бог Херакъл.

Разбира се, качулката/покривалото е само символ. Да можеш да виждаш и да чуваш не е достатъчно да имаш очи и уши. „С уши ще чуете и няма да разберете; с очи ще гледате и няма да видите; защото сърцето на тия човеци е закоравяло...“ (Ис. 6:9-10) Точно към това чуване и гледане със сърцето е призив и новозаветното „Който има уши да слуша, нека слуша“ (Мат. 11:15).

Всички древни персонификации на Посветения ще познаем не само по отказа да яде месо, тоест – да е богоравен – като Прометей и Питагор. Ще го познаем и по характерния знак на мълчание – пръст, поставен пред устните. Такъв е Харпократ, такъв е мистичният Ерос, такава е св. Анна пророчица, такъв е апостол Йоан. Дадено знание затова се получава в мистерии и се нарича окултно (неогласено) или езотерично (вътрешно), или херметично (скрито), защото то е състояние на сърцето, на духа и на ума. За него не може и не трябва да се говори. Това е знанието, което получават уче-

Посвещението на Херакъл

ниците на Иисус. Библията и Църквата по-късно не дават сами по себе си това знание, понеже и те, както Иисус, говорят на всички, а значи – с притчи.

„А учениците Му Го попитаха и рекоха: какво значи тая притча? Той отговори: вам е дадено да знаете тайните на царството Божие, а на другите се говори с притчи, та, като гледат, да не виждат и, като слушат, да не разбират“ (Лук. 8:9-10). Звучи потискащо, но това е централна особеност изобщо на мистериалните учения. Фактът, че някои мистериални учения са сведени само до притчи и механизирани ритуали, говори само за липса на истински посветени в това учение. Ритуалът, както ще видим, подобно на притчата, носи и памет за учението, но много повече го скрива, отколкото разкрива.

Приказливостта на съвременните езотерици и „йерофанти“ и аргументирането им със структури и факти от физическия свят е белег колко малко общо имат те с древните посветени.

Египетският Харпократ (Хор, дете на мъртвия Озирис и Изиди)

и св. Анна (бабата на Иисус)

ЗА СИМВОЛИТЕ

Мълчанието, естествено, е знак не на последно място, че посветеният знае колко малко всъщност означава неговото говорене на ума на непосветените. Иисус говори с притчи. Жреците на всички религии говорят със символи, както и водачите на всички общества. Ние всички говорим със символи, защото нашата реч не дава истинския образ на нещата. Ние символизираме онова, което мислим, и онова, което виждаме, и го представяме в символа на дадена гума. При записването отново използваме символи – гумата, която сама по себе си е символ, се предава с букви, които също са символи. Какво означава да говориш със символи? Не може да се говори със символи на всеки, защото символът говори нещо, разкрива своето кодирано знание само на този, който има другата част на знанието. Доколкото символ буквално означава „точно съвпадане на две части на едно цяло“, знанието за смисъла на определен символ не може да бъде частично, защото и разбирането ще остане частично или дори съвсем погрешно.

При мистериите имаме не просто традиция да се премине през Малката мистерия, за да се стигне до Голямата мистерия, а няма как да се навлезе в голямото прозрение, без познанието, получено в Малката мистерия, към което то да „напасне“.

За истинските мистерии, ако не сме посветени, можем да знаем изключително малко, защото в самото посвещение се научава, че най-важното е да се мълчи. Не бива познанието да се представя пред профаните, защото Бог знае как ще решат да го употребят. Те могат да го запомнят, но не и да го разберат, поради което приложението на знанието може да има катастрофални последици. Все пак има едно щастливо изключение – Елевзинските мистерии.

Има, както обикновено, различни решения. Символичното пространство между двете части на символа може да е онази, заредена с напрежение, същност на символа. Без това допускане никога няма да разберем Платоновото Мълчание за себе си. Няма да разберем също защо, въпреки, в известната фреска на Рафаело „Атинската философска школа“ (Scuola di Atene) Платон говори не със Сократ, а с Аристотел, като Платон сочи към небето, а Аристотел – към земята? Защо Аристотел не държи „Политика“, а „Никомаховата етика“. И защо Платон, който е представен само с „Тимей“, е и с лика на Леонардо да Винчи?

ЗА НЯКОИ ЕЛЕВЗИНСКИ МИСТИ

Елевзинските мистерии са най-добре засвидетелстваните и съответно са най-добре проучени. Тази сравнителна осветленост на Елевзинските мистерии донякъде се дължи на факта, че трима от посветените в тях са били изключително словоохотливи философи и драматурзи. Единият е Платон, който на няколко места много се доближава едва ли не до онова, което е разкриване на смисъла на мистериите. Другият е Еврипид и третият е Есхил. Есхил даже за малко да бъде осъден за разкриване на Елевзинските мистерии. При Платон се развива цяла една школа, включително и в модерната история на философията, която смята, че в писанията му има не едно, а две учения. Първото учение е това, което е написаното, а другото е тайното учение, което е кодирано в диалози, например – като диалозите „Тимей“ и „Критий“, в които се говори за Атлантида (Вж. по-горе фреската на Рафаело). Знаем, че Атлантида не е измислена от Платон, но е въведена като философска, историческа и политическа тема от него. Знаем също, че идея си нямаме какво иска да каже Платон с разказа за Атлантида. Споменатите диалози не са завършени. Финалът им звучи като: „И стана Зевс, и рече...“ Иначе казано, текстът свършва с начало на действие, което би разкрило целия му смисъл и би извело сюжета до логичен край. А това е нещо недопустимо за жанра диалог и за механизма на обучение, наречен майевтика – казването, буквално – раждането – на истината в процеса на говоренето. Говоренето е философия и етика. Нищо друго. „Тимей“ и „Никомаховата етика“, според Рафаело. Другото е шум.

Недоизказаното в проповедта и недописаното в свещения текст – това е тайното учение. То е знание, което няма как да научим слушайки и/или четейки, понеже всички, които са се занимавали с тези неща, са дълбоко убедени, че най-голямото знание не трябва да се записва, защото записването на голямото знание е най-опасното нещо, което може да се случи. Защо? Защото от времето на антична Елада, с нейното задължително гържавно образование, има много грамотни

Знанието как да минеш през съда и смъртта – това е знанието на посветените. Тот описва как се случва успешното преминаване в отвъдното.

Папирусът на Хунефер, 1275 г. пр. Хр.

хора. Въпросните грамотни хора, уви, не винаги са добронамерени, а често дори абсолютно не са наясно какво може да направи едно знание. Поради това знанието за мистериите не е просто завоалирано, то е – нека повторим още веднъж – недоизказано. Тази ситуация можем да открием много добре представена от Платон. Той ни разказва една египетска история. В нея бог Тот се хвали на баща си, че е направил велико откритие – изобретил е писмеността. Баща му никак не е очарован от откритието и отговаря на сина си с една избилна тирада какво ще загуби познанието и най-вече истината, когато започне да бъде записвана. До този момент хората разчитат на живия носител, на живата памет. Оттук нататък ще поверят знанието на мъртвия пергамент, на камъка, на папираса. Тот, впрочем, е бог не само на знанията, науките, магията, занаятите, но и на смъртта. Посветените в Египет обаче са вярвали, че точно Тот, собственоръчно, е написал откритата в един храм през 2700 г. пр. Хр. 30-а глава от „Книга на мъртвите“. Това е тъкмо частта, която дава прецизни съвети как да не бъде отблъснато по време на божествения съд сърцето на покойника. Вярата, че все пак съществува свещен текст, който разкрива цялата мистерия, не е от вчера.

Факт е, че мнозина мъдри учители не са писали. Самият Платон, за разлика от учителите си Питагор и Сократ, обаче, няма никакви скрупули да пише. Той е скрит, обезличен за Сократ. Той, обаче, е с огромна продукция. Друг е въпросът докъде стига писането на Платон. И откъде нататък започва истинското учение. На практика Платон завършва историята за Атлантида с описание на началото на някакъв ритуал, в който и след който на посветените (в случая – събранието на боговете) е цяла да се разкрие истината. Някои вярват в Тайното учение на Платон. Други не. Незавършените текстове винаги създават подобен проблем.

ЗНАЧИМОСТТА НА РИТУАЛИТЕ

Какво всъщност означава ритуал? И защо са толкова важни ритуалите? Истина е, че понякога, когато участваме в ритуал, много ни доскучава, независимо дали е в църквата или в определено общество, религия или учение. Всеки, прочел старозаветните указания за изграждането на скинията и изработването на грехите на свещениците ѝ, остава с чувството, че те са не просто подробности, а често направо гребнави. Всеки ритуал е изпълнен с подобни гребнавости – официални формули, казвани в определено време, влизания, излизания, ставания, сядания, поклони, облекло, подредба на участниците... И всеки път всички тези подробности се изпълняват по абсолютно един и същ начин. Накратко – и най-екзотичният ритуал, гледан няколко пъти, става скучен. Колкото и парадоксално да звучи, това е една от възпитателните му цели – участникът да приема рутинното повторение като един вид аскеза, да се смири пред достолепието на събитието и да изпълнява добросъвестно собствената си роля в него. Другата цел е повторение на учението, понеже всеки ритуал е драматизация на определен сакрализиран разказ. Разбира се, ритуалът е частична и алегорична драматизация, точно както свещените текстове са негописани и пълни с алегории. За да бъде наистина осмислен, даден ритуал трябва да отговаря на определено знание за същността му.

Думата ритуал е с много гревен произход. Твърди се, че е санскритска, има я и във Ведите – думата е РТА. Какво значи РТА? Означава това, което е правилно свързано. Оттук идва латинското *ritus*, а от него и английското *ritual*, наложено от XVII век като название на книга с предписания за църковните служби. В глобален план ритуалът осигурява правилното функциониране на Вселената. В Египет има едно понятие, което се нарича Маат. Маат се изобразява като синьо перце в сцените със съда на гушите. Седи Анубис с везните, в едната везна е перцето, в другата сърцето на покойника. Същото присъства в православната иконография на Стреш-